

10. Interpelácia poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Jána Mičovského na predsedu vlády Slovenskej republiky Eduarda Hegera podaná 10. novembra 2022 vo veci problematiky PCB Strážske a prístupu k svetovej chemickej databáze SciFinder

Ján Mičovský
poslanec Národnej rady Slovenskej republiky

KANCELÁRIA PREDSEDU NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY		
Dátum zaevidovania: 10.11.2022		
Číslo spisu: PRED-235/2022		
Listy: 4/	Prílohy: 1/	
RZ	Bratislava 10.11.2022	LU

Vážený pán premiér,

v súlade s ust. čl. 80 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v platnom znení a ust. § 129 zákona č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v platnom znení si Vám dovoľujem podať nasledovnú interpeláciu.

Touto interpeláciou si dovoľím upriamiť Vašu pozornosť na dve okolnosti a následne vyslovím požiadavku, o ktorej sa domnievam, že je hodná toho, aby ste jej prisúdili vysoký stupeň naliehavosti.

Predovšetkým ako obyvateľ východného Slovenska s nemalým zadosťučinením konštatujem, že súčasná vláda je prvá, ktorá začala po 38. rokoch účinne riešiť problém polychlorovaných bifenylov. Táto nebezpečná látka dosiahla v Strážskom koncentrácii, ktorá jej dala smutné svetové prvenstvo. Vďaka tomu, že tomuto problému venujeme mimoriadnu pozornosť, a to dokonca tak, že dekontaminácia Strážskeho je menovite označená vo vládnom programe, podarilo sa problém nielen analyzovať, ale aj konečne pristúpiť k účinným riešeniam. Stalo sa tak v troch centrách masívneho zamorenia PCB - čkami v areáli bývalého Chemka Strážske, známymi pod názvami Ošipáreň, Tepláreň a Prameň. Nasledovať bude etapa, v ktorej pôjde o očistu zasiahnutých pôd a vôd v širšom okolí. Aj na túto úlohu sú už známe postupy, ktoré ekologickú záťaž efektívne v relatívne krátkej dobe odstránia. Ako je možné, že taký zložitý dlhodobý problém sa odrazu darí efektívne riešiť? Na to nemohla stačiť len vládna programová proklamácia, ani moje úsilie, keď som z ministerstva pôdohospodárstva inicioval spoločné rokovania tímov ministrov vnútra a životného prostredia. Nestačili k tomu ani sondy a analýzy, ktoré sme na ministerstve pôdohospodárstva iniciatívne urobili prostredníctvom šikovných ľudí na Ústrednom kontrolnom a skúšobnom ústave pôdohospodárskom, ba nerozhodli o tom ani samotné pridelené finančné prostriedky. To všetko bolo dôležité, no stále len vstupom k riešeniu, ktorého podstata spočívala inde. Politici otvorili dôležitú cestu k riešeniu, no k jej vytýčeniu a naplneniu zmysluplnými krokmi povolali predstaviteľov vedy. Vedy, ktorá vždy bola a bude hybnou silou všetkých riešení, ktoré zvykneme nazývať slovom pokrok. V tomto prípade bolo rozumným politickým rozhodnutím, že sa ľudia disponujúci výkonnou mocou obrátili na odborný personál a pracoviská Fakulty chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Tamojší vedci ponúkli svoje vedomosti zašifrované do

zložitých vzorcov v zrozumiteľnej a najmä účinnej forme, čo spôsobilo, že problém lakonicky označený ako PCB Strážske prestáva byť neriešiteľným a neriešeným. To neznamena, že ešte nebude potrebné nemálo práce i finančných prostriedkov, no celý proces má dnes už jasné kontúry. A ak už spomínam finančné prostriedky, tak je vhodné pripomenúť, že doteraz bolo vynaložených 350 tis. €, čo je potrebné hodnotiť vzhľadom na výsledky ako mimoriadne efektívnemu investíciu. Navyše podstatnú časť týchto prostriedkov predstavuje zhotovenie špeciálnych kontajnerov. Za túto efektívnosť vďačíme kolektívu doc. Štibrányho, ktorého členovia odvieďli v terénnych čižmách i v laboratórnych plášťoch nenápadnú, no vynikajúcu robotu. Do tohto kolektívu treba započítať aj mnoho zanietých odvážnych ľudí, vrátane hasičov, technikov, bez ktorých by vedecké výpočty nebolo možné premeniť na účinné riešenia. Všetkým patrí vďaka obyvateľov Slovenska, osobitne tých, ktorí obývajú trojuholník smrti vymedzený mestami Humenné Michalovce a Vranov.

Na túto základnú časť mojej interpelácie nadviažem teraz dôležitou nadstavbou. Je všeobecne známe, že najvyššiu cenu pri riešení akýchkoľvek úloh majú informácie. Platí to aj pre svet chémie, v ktorom existujú milióny zlúčenín a denne vznikajú tisíce nových. Informácie o týchto zlúčeninách, chemických procesoch, liečivách, potravinách, farbivách, o biomedicíne, toxínoch... ponúka celosvetová chemická databáza SciFinder, ktorá zhromažďuje údaje počnúc rokom 1800. Dnes obsahuje už 190 miliónov zlúčenín a každý deň do nej pribúdajú desiatky tisíc nových. Jej výlučným majiteľom je Americká chemická spoločnosť. Prístup do tejto databázy je základným predpokladom serióznej vedeckej práce v oblasti chémie na celom svete. Kto tento prístup nemá je zo skutočného výskumu vopred diskvalifikovaný. Žiaľ toto je v súčasnosti aj prípad Slovenska. Nebolo to tak vždy, do roku 2019 sme databázu mali k dispozícii, no vtedajšia ministerka školstva pani Lubyová zmluvu so spoločnosťou SUWECO vypovedala odvtedy je vedecká obec chemická na Slovensku odkázaná na nedôstojné spôsoby získavania údajov, keď im musia potajme priateľsky pomáhať kolegovia z krajín, ktoré prístup do databázy majú, čo sú všetky krajiny Európskej únie okrem nás. To je naozaj pre krajinu, ktorá má ambíciu zvyšovať svoju vedeckú potenciú nepredstaviteľné. O tom, že túto databázu potrebujeme nepriamo svedčí aj jednoduchý údaj – v časoch keď sme mali k nej prístup, zaznamenávali sme do nej ročne priemerne 31 000 vstupov. Keďže cena ročného predplatného do databázy je okolo 250 000 eur, jeden vstup nás stál necelých 8 eur. Nikto netvrdí, že za každým vstupom stál budúci nositeľ Nobelovej ceny za chémiu, no pokojne môžeme povedať, že bez prístupu do tejto databázy nikdy takéhoto nositeľa na Slovensku mať ani nebudeme.

Pán profesor Viktor Milata, čestný predseda Slovenskej chemickej spoločnosti, mi poskytol dokument s dlhým zoznamom krokov, ktoré boli urobené pre obnovu

prístupu Slovenska do tejto databázy. Slovenskí vedci oslovovali premiérov, ministrov, často nádejne, no v konečnom dôsledku vždy neúspešne. Dôvod bol prostý - tých 250 000 € ročne hodnotili politické authority ako peniaze, ktoré je lepšie usporiť. Je to veľmi krátkozraká a vo svojej podstate životy ohrozujúca logika. Naši vedci sú bez tohto prístupu ako špičkoví piloti bez štartovacej dráhy. Ich mozgy sú síce výkonnými strojmi, no nemôžu vzlietnuť za poznáním. Dovolím si Vás preto, vážený pán premiér, požiadať o impulz, ktorý by na ministerstve školstva znamenal koniec falošného pocitu, že nezakúpením prístupu do svetovej databázy SciFinder čosi pre Slovensko šetríme. Pravda je opačná - vysoko tým prerábame. Nie je preto namieste otázka, či to slovenské vedecké pracoviská, SAV, vysoké školy a výskumné ústavy naozaj potrebujú? Túto otázku treba nahradiť inou - či si túto podivnú úsporu Slovensko môže dovoliť?! Dnes sme totiž práve vďaka slovenským vedcom po rokoch nastúpili cestu reálnej dekontaminácie PCB-čiek. To je však už v podstate história. Je nepochybné, že dnes nás obklopujú oveľa väčšie hrozby, ako aj výzvy, ktoré nedokážeme rozoznať a definovať len preto, že nám chýba základný chemický lexikón, ktorým predmetná databáza nepochybne je.

Vážený pán premiér, oceňujem Vaše nedávne vyhlásenie o podpore vedy na Slovensku, ktoré zaznelo na stretnutí ESET Science Award. Aj v duchu tohto vyhlásenia Vás prosím, pomôžte v tejto veci relatívne jednoduchým rozhodnutím. Ich tváre sa síce z farbistých médií na nás obvykle nepozerajú, no ich práca je pre nás veľmi dôležitá. Nejde totiž o databázu, ide o naše životy. PCB v Strážskom sú toho jasným dôkazom.

Ďakujem. Skončil som.

Vážený pán
Eduard Heger
predseda vlády Slovenskej republiky
Úrad vlády Slovenskej republiky
Námestie slobody 1
813 70 Bratislava